

kamın yapısında da yer alır. Bunlardan acem-büselik, arazbar-büselik, bayatı-büselik, bayatı-araban-büselik, büselik-aşiran, evç-büselik, gerdâniye-büselik, hicaz-büselik, hicazkâr-büselik, hisar-büselik, mâhur-büselik, muhayyer-büselik, nevâ-büselik, sabâ-büselik, şeh-naz-büselik, tâhir-büselik kendi adını taşıyan birleşik makamlardır. Büselik ismi kullanılmayan, ancak bünyesinde, yerinde veya şed (transpoze) olarak büselik dörtlü veya beşlisi bulunduran nihâvend, sultânîyegâh, ferahfezâ vb. makamlar da vardır.

Büselik makamına örnek olarak İtrî'nin, "Her gördüğü perîye gönül mübtelâ olur" mısraı ile başlayan hafif usulündeki bestesi, Sultan III. Selim'in, "Bir pür-cefâ hoş dilberdir" mısraı ile başlayan yürük aksak şarkısı ve İsmâil Dede Efendi'nin din dışı sahadaki ilk bestesi olan ağır aksak semâi usulündeki, "Zülfündedir benim baht-ı siyâhım" mısraı ile başlayan şarkısı gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 33, 37, 75-76; IV, 206-207; Arel, *Türk Musikisi*, s. 19; Öztuna, *BTMA*, I, 164-165; Hormoz Farhat, "Büselik", *Elr*, IV, 568.

ALÂEDDİN YAVAŞÇA

BÜSİRÎ, Ahmed b. Ebû Bekir

(أحمد بن أبي بكر البوصيري)

Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn
Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmâîl el-Bûsîrî
(ö. 840/1436)

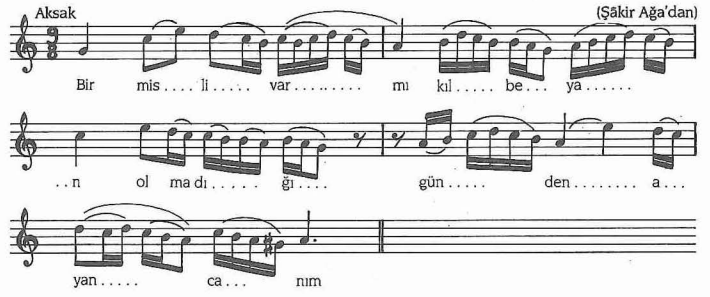
Zevâid kitapları telifiyle tanınan
Mısırlı muhaddis.

762 (1361) yılında Mısır'ın batı yöresindeki Ebû Sîr'de doğdu. Ömer b. İsmâ'dan hâfızlık yaptı ve kıraatini geliştirdi. Hocasının teşvikiyle Kahire'ye gitti. Orada fıkıh ve nahiv okudu. İzzeddin b. Cemâa, Bulkînî, Zeynüddin el-İrâkî, Nüreddin el-Heysemî ve yaşça kendisinden küçük olan İbn Hacer el-Askalânî gibi muhaddislerin derslerine devam etti. Hocası İrâkî henüz hayatta olduğu halde İbn Hacer'den devamlı şekilde istifade ederek onun *Lisânü'l-Mizân*, *en-Nüket 'ale'l-Kâşif* adlı eserlerini ve daha başka kitaplarını yazdı. Yazısı güzel olduğu için birçok eseri istinsah etti. Bir Şâfiî âlimi olan Bûsîrî 18 Muharrem 840'ta (2 Ağustos 1436) Remle'de vefat etti.

Bûsîrî, herhalde asabî mizacı sebebiyle sakın bir hayat içinde Kur'an okuyup

ibadet etmeyi pek sever, insanlardan uzak kalmayı tercih ederdi. Bundan dolayı hadis rivayetinden çok hadis kitaplarıyla meşgul olmuştur. Çağdaşları onun hadiste bir otorite olmadığını da kaydediler.

Eserleri. Bûsîrî'nin en tanınmış eserleri zevâid* konusundaki kitaplarıdır. 1. *Mişbâhu'z-zücâce fî zevâ'idü İbn Mâce*. İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde bulunduğu halde *kütüb-i hamse**de yer almayan hadisleri ihtiva eder. Bûsîrî *Sünen-i İbn Mâce*'deki hadislerin senedlerini sağlamlık açısından değerlendirmiş, ancak haklarında farklı görüşler bulunan senedleri değerlendirmeye tâbi tutmamıştır. Muhammed Fuad Abdülbâki İbn Mâce'nin *es-Sünen*'ini neşrederken Bûsîrî'nin bu eserindeki değerlendirmelerden faydalanmıştır. Eser bazı kaynaklarda *Zevâ'idü İbn Mâce 'ale'l-Kütüb-i Hamse* adıyla da zikredildiği için Brockelmann bunu iki ayrı kitap olarak tanıtmaktadır (*GAL Suppl.*, II, 72). *Mişbâhu'z-zücâce* Mûsâ Muhammed Ali-İzzet Ali Atıyye tarafından iki cilt halinde Kahire'de (ts.), Kemal Yûsuf el-Hût tarafından yine iki cilt halinde Beyrut'ta (1986) basılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde eserin müellifi meçhul bir de hâşiyesi bulunmaktadır (Hafid Efendi, nr. 35, 268 varak). 2. *Fevâ'idü (Cevâhirü) 'l-müntekâ li-zevâ'idü'l-Beyhakî*. Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında olup *Kütüb-i Sitte*'de bulunmayan hadisleri bir araya toplayan bu eserin, müellifin kendi hattıyla yazılmış II ve III. ciltleri Dârü'l-kütübü'l-Misriyye'de (Hadis, nr. 357) bulunmaktadır (Ziriklî, I, 104). 3. *İthâfü'l-hıyere bi-zevâ'idü'l-mesâ-nîdî'l-âşere*. *İthâfü's-sâdeti'l-meherre* adıyla da anılan kitap Tayâlisî, Müsedded, Humeydî, İbn Ebû Ömer, İshak b. Râhûye, Ahmed b. Menî', İbn Ebû Şeybe, Abd b. Humeyd, Hâris b. Ebû Üsâme ve Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin müsnedlerinde olup *Kütüb-i Sitte*'de bulunmayan hadisleri toplamaktadır. *İthâfü'l-hı-*

yere ile Bûsîrî'nin hocası İbn Hacer'in *el-Meâlibü'l-âliye* adlı zevâidinin kaynakları tamamen aynıdır. Müellif 823 (1420) yılında tamamladığı bu eserini daha sonra senedlerini zikretmeksizin ihtisar etmiş, onu da 832'de (1429) bitirmiştir. 4. *Tuhtetü'l-habîb li'l-habîb bi'z-zevâ'id 'ale'l-Tergîb ve't-terhîb*. Bûsîrî bu eserini *İthâfü'l-hıyere*'den ve Deylemî'ye ait *Müsnedü'l-Firdevs*'in zevâidinden derlemiş ve Münzirî'nin *et-Tergîb ve't-terhîb* adlı eserine zeyil olarak kaleme almıştır. Ancak eseri tertip ederek temize çekmeye imkân bulamadan vefat etmiştir. *Tuhtetü'l-habîb*'i daha sonra oğlu temize çekerken çok hata yapmıştır (bk. Brockelmann, II, 72).

BİBLİYOGRAFYA :

Bûsîrî Ahmed b. Ebû Bekir, *Mişbâhu'z-zücâce* (nşr. Mûsâ Muhammed Ali — İzzet Ali Atıyye), Kahire, ts., I-III; İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-gumr*, VIII, 431-432; İbn Fehd Ömer b. Muhammed, *Mu'cemü's-şüyûh* (nşr. Muhammed ez-Zâhî), Riyad 1402/1982, s. 55-56; Şehâvî, *ed-Đav'ü'l-lâmi*, I, 251-252; Süyûtî, *Hüsnü'l-mu'hâdara*, I, 363; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 233-234; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 618-619; II, 71-72; *İzâhu'l-meknân*, I, 17, 245; Sezgin, *GAS*, I, 148; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mû'ellifin*, I, 175; Ziriklî, *el-A'lam* (Fethullah), I, 104.

İSMÂİL L. ÇAKAN

BÜSİRÎ, Muhammed b. Saîd

(محمد بن سعيد البوصيري)

Ebû Abdillâh Şerefüddîn
Muhammed b. Saîd b. Hammâd
b. Muhsin el-Bûsîrî
(ö. 695/1296 [?])

Hız. Peygamber için yazdığı kasidelerle
üne kavuşan şair.

1 Şevval 608'de (7 Mart 1212) Yukarı Mısır'da Behnesâ şehrine bağlı Behşim'de doğdu. Kaynaklara göre Berberî asıllı olup Fas'taki Hammâd Kalesi'nde Habnunoğulları diye tanınan bir aileden gelmektedir (Safedî, III, 106). Nisbelerinden birinin Sanhâcî olması da onun aslen Mağribli olduğunu göstermektedir.

Babası tarafından Bûsîrî olduğu için Bûsîrî, annesi tarafından da Delâsî olduğu için Delâsî nisbeleriyle anılmaktadır. Bazan da bu iki kelimenin birleşmesiyle meydana gelen Delâsîrî nisbesini kullanır.

Ailesiyle birlikte Delâs'a yerleşen Bûsîrî'nin gençlik yılları burada geçti. Tahsili hakkında ayrıntılı bilgi yoksa da geleneğe göre o da ilk öğrenimi sırasında Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiş olmalıdır. Daha sonra Kahire'ye giderek Şeyh Abdüzzâhir Mescidi'ndeki derslere katıldı. Burada İslâmî ilimlerin yanı sıra dil ve edebiyat tahsil etti. Özellikle hadis ve siyerle meşgul oldu. Yahudi ve hristiyanlara karşı yazdığı reddiyelerden onun Tevrat ve İncilleri incelediği anlaşılmaktadır. Kendisine *hisbe** teşkilâtında görev verilmek istendiyse de, "Ben çarşı pazar işlerinden anlamam" diyerek kabul etmedi. Bir müddet vezir Zeyneddin Ya'kûb b. Zübeyr'in yanında çalıştı, fakat hâmisî bu görevden alınınca (1261) Bilbis'e gitmek zorunda kaldı. Orada kendisine maliye işlerinde kâtiplik ve muhasiplik görevi verildi. 1265 yılında adliye teşkilâtında bazı değişiklikler yapan el-Melikü'z-Zâhir I. Baybars'a yazdığı bir kasideden onun bu tarihte Kahire'de bulunduğu, dolayısıyla Bilbis'teki görevinin uzun sürmediği anlaşılmaktadır. Yine bu dönemde küçük yaştaki çocukların Kur'an-ı Kerim'i okuyup ezberlemeleri için Kahire'de bir mektep (küttâb) açtığını, fakat beklediği ilgiyi göremediği için burayı kapatarak el-Mahalle şehrine gittiğini şiirlerinden anlamak mümkündür. Bûsîrî, dönemin valisi tarafından kendisine bağlanan aylığın hristiyan memurlarca kasten geç ödendiğini, hatta bazan aylar geçtiği halde ödeme yapılmadığını şiirlerinden anlatır ve bu sebeple olanları acı bir şekilde hicveder. el-Mahalle'de bulunduğu sırada bacasının kırıldığı ve bundan sonra Sehâ'ya gittiği yine şiirlerinden anlaşılmaktadır. Her ne kadar Brockelmann (GAL, I, 264-267) Bûsîrî'nin on yıl Kudüs'te yaşadığını, sonra Medine'ye, oradan da Mekke'ye giderek on üç yıl orada ikamet ettiğini ve bu süre zarfında Kur'an-ı Kerim öğretimiyle meşgul olduğunu söylüyorsa da klasik kaynaklarda bu bilgiler mevcut değildir.

Bûsîrî'nin Şazeli tarikâtının kurucusu Ebû'l-Hasan eş-Şazeli'ye intisap ettiği bilinmektedir. Nitekim şeyhin ölümü üzerine yerine geçen Ebû'l-Abbâs Ahmed el-Mürsî'ye hitaben yazdığı 142 beyitlik "dâl" redifli bir mersiyyede onun zama-

Bûsîrî
Camii -
İskenderiye /
Mısır

nın kutbu ve imamı olduğunu söyler. Hatta ünlü mutasavvıf İbn Atâullah el-İskenderî ile birlikte şeyhin en gözde müridi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak İbn Atâullah ilâhî aşk temasını işlerken Bûsîrî Peygamber sevgisini terennüm ediyordu.

Kısa boylu olan ve zayıf nahif bir bünyeye sahip bulunan Bûsîrî'nin hayatı sıkıntılar içinde geçmiştir. Gerek çocuklarının çok ve karısının hırçın oluşu, gerekse mesai arkadaşlarının yolsuzlukları onun için daima huzursuzluk kaynağı olmuştur. Hak söz konusu olunca son derece titizlik gösteren şair bu anlayışından ötürü uzun süre aynı işte kalmamıştır. Hayatının sonlarına doğru felç olan Bûsîrî, rivayete göre Hz. Peygamber için yazdığı bir kaside sayesinde bu hastalıktan kurtulmuş ve uzunca bir ömürden sonra seksen küsur yaşlarında İskenderiye'de vefat etmiştir. Ölüm tarihi kaynaklarda farklı olarak yer almaktadır. Meselâ İbn Şâkir el-Kütübî'ye göre 696 (1296-97), Süyûtî'ye göre 695 (1295-96), Kâtib Çelebi'ye göre ise 694'tür (1294-95). Her ne kadar Makrîzî onun Kahire'deki Mansûrî Hastahanesi'nde öldüğünü, ayrıca Mağribî bir seyyah olan Ayyâsî de 1073'te (1662-63) Kahire'de İmam Şâfî'nin kabrine yakın bir yerde Bûsîrî'nin mezarını ziyaret ettiğini söylüyorsa da bu doğru değildir. Çünkü onun kabri İskenderiye'de sahile yakın, kendi adıyla anılan caminin içindeki sağ maksûrededir. Herhalde adı geçen müellifler 598'de (1201) ölen Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Ali el-Ensârî el-Hazrecî el-Manastırî ile Bûsîrî'yi birbirine karıştırmışlardır. Çünkü Hibetullah, el-Manastırî nisbesiyle anıldığı gibi el-Bûsîrî nisbesiyle de anılmaktadır.

Eserleri. Bûsîrî'nin eserlerinin tamamına yakını manzum olup çoğu Hz. Pey-

gamber hakkında yazılan kasidelerden ibarettir. Şiirleri yapı ve üslûp bakımından son derece sağlam ve liriktir. Edebiyat tarihçileri, onun şiirlerinin çağdaşları olan Yahyâ b. Abdülazîm el-Cezzâr (ö. 679/1280) ile Ömer b. Muhammed el-Verrâk'ın (ö. 695/1296) şiirlerinden daha mükemmel olduğunu söylerler (bk. Süyûtî, I, 273). 1. *Kaşidetü'l-bürde**. Samimi bir Peygamber âşığı olan Bûsîrî'yi şöhretin zirvesine ulaştıran şiiri, hayatının sonlarına doğru felç olduğu bir sırada yazdığı rivayet edilen bu kasidedir. 160 beyitten ibaret olan ve bir çok defa basılan kasideye şair *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî medhî hayrî'l-berîyye* adını verdiği halde sonradan *Kaşidetü'l-bürde* olarak üne kavuşmuştur. 2. *Dîvânü'l-Bûsîrî*. Bûsîrî aslında şiirlerini bir divanda toplamış değildir. İslâmî edebiyatta onun *Kaşidetü'l-bürde* ile *el-Kaşidetü'l-hemziyye*'sinin dışında kalan şiirlerine pek önem verilmediği anlaşılmaktadır. Dârü'l-kütübî'l-Mısıriyye'de bulunan sonraki bir döneme ait divanın iki nüshası (Edeb, nr. 2311; Teymûriyye, Şi'r, nr. 826) Bûsîrî'nin bütün şiirlerini ihtiva etmemektedir. Muhammed Seyyid Kilânî divan üzerinde bir mastır tezi hazırlamış ve başka kaynaklardan bulabildiği şiirleri de ilâve ederek eseri yayımlamıştır (Kahire 1374/1955). 3. *el-Kaşidetü'l-hemziyye** fî medhî'n-nebeviyye. *Kaşidetü'l-bürde*'den sonra şairin en meşhur eseri olan 455 beyitlik bu kasidenin diğer adı *Ümmü'l-kurâ fî medhî hayrî'l-verâ'dır*. Kaside gerek müstakil olarak gerekse şiir mecmuaları içinde birçok defa basılmıştır. 4. *Zuḥrû'l-me'âd fî vezni Bânet Su'âd*. 204 beyitten oluşan bu kaside meşhur şair Kâ'b b. Züheyr'in "lâm" redifli kasidesine nazîre olarak yazılmıştır (bk. *Dîvânü'l-Bûsîrî*, s. 172-185). 5. *el-Muḥrec*

ve'l-merdûd 'ale'n-naşârâ ve'l-yehûd. Yahudilik ve Hristiyanlığa reddiye olarak yazılan 284 beyitlik bu kasidede şair, şiirle ifade edilmesi güç olan meseleleri nesir halinde yazarak aralara serpiştirdiğinden bu eser nazım-nesir karışımı olup başarılı bir reddiye sayılmaktadır (bk. *Divânü'l-Büşîrî*, s. 127-171). 6. *el-Şâşidetü'l-muğariyye fi ş-şalâti 'alâ hayrî'l-beriyye*. Otuz dokuz beyitten ibaret olan bu kasideye hemen bütün evrâd mecmualarında rastlamak mümkündür (bk. *Divânü'l-Büşîrî*, s. 224-226). 7. *Takdîsü'l-Harem min tednîsi'd-da-rem*. Doksan sekiz beyitten oluşan bu kaside, 1256 yılında Medîne-i Münnevver'e'de çıkan ve Ravza-i Mutahhara ile Hücre-i Saâdet'in yanmasına sebep olan yangın dolayısıyla yazılmıştır. Şair bu kasideyi *Ümmü'n-nâreyn* künyesiyle de anmaktadır (bk. *Divânü'l-Büşîrî*, s. 63-69). Bûsîrî'nin ayrıca *el-Şâşidetü'l-hamriyye*, *et-Tevessül bi'l-Kur'ân*, *el-Kaşîdetü'l-Yâ'îyye*, *el-Lâmiyye fi medhi'n-nebeviyye*, *el-Lâmiyyetü'l-ûlâ* adlı eserleri de vardır (bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 470-472).

Bunlardan başka devlet büyüklerine yazdığı kasideleri ve o dönemde Mısır'daki sosyal ve ahlâkî hayatı eleştirdiği birçok şiiri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA:

Bûsîrî, *Divânü'l-Büşîrî* (nşr. Muhammed Seyyid Kilânî), Kahire 1374/1955; Safedî, *el-Vâfî*, III, 105-113; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, III, 362-369; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâḍara*, I, 273, 570; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1331-1336; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 432; *Kâmûsü'l-a'lâm*, II, 1389; Brockelmann, *GAL*, I, 264-267; *Suppl.*, I, 468-472; *Heḍḍiyetü'l-'arîfîn*, II, 138; Şevki Dayf, *Târḥu'l-edebe*, VI, 361-365; Mahmut Kaya, *Şaraf al-dîn al-Büşîrî ve al-Kavâkib al-durrîya fi medhi hayrî'l-beriyya* (*Kasîdat al-Burda*) (lisans tezi, 1972), İÜ Ed.Fak., nr. 8946; a.mlf., "İmâm Bûsîrî ve Kasîde-i Bürde", *İslâmî Edebiyat*, sy. 3, İstanbul 1988-89, s. 37-39; Mansûr Ali Receb, "Eyyühümâ el-Bürde", *ME*, XXII (1950), s. 548-551; Muhammed Câdül-Bennâ, "el-Büşîrî ve şi'ru'n-naḳdî'l-ictimâ'î", a.e., XLIII/2 (1971), s. 153-157; Hasan Kurûn, "el-Bürde ve nehcü'l-bürde fi'l-mizân", a.e., XLIV/5 (1972), s. 478-480; a.mlf., "el-Büşîrî yü'arîzü Ka'b b. Zühayr", a.e., XLVIII/3 (1976), s. 341-347; Ahmed Nassâr el-Kûsî, "el-İmâmü'l-Büşîrî", a.e., XLVI/9 (1974), s. 973-977; Khurshid Rizvî, "The Tomb of al-Büşîrî", *HI*, IV/1 (1981), s. 71-75; Ömer Muhammed et-Tâlib, "Kaşîdetü Bânet Su'âd ve mu'arazâtühâ", *Adâbü'r-rafiḍîn*, XIII, Musul 1981, s. 183-220; René Bas-set, "Büşîrî", *İA*, II, 822; a.mlf., "Bürde", a.e., II, 837-838; a.mlf., "Burda", *El²* (İng.), I, 1314-1315; "al-Büşîrî", *El² Suppl.* (İng.), s. 158-159; Seyyid Muhammed Yûsuf-İdâre, "el-Büşîrî", *İDMİ*, VI, 51-53.

MAHMET KAYA

BUSRÂ

(بصري)

Hiz. Muhammed'in
peygamber olmadan önce
iki defa gittiği
Suriye'deki tarihi şehir.

Busrâ (Bozrah), Suriye'nin güneyinde Yermük nehrinin kaynağına yakın bir yerde Cebel-i Dürûz'un (Cebel-i Arab) batı yamacında, denizden 850 m. yükseklikte verimli bir ovada kurulmuştur. Bugünkü Ürdün-Suriye sınırının 30 km. kadar kuzeyinde, bağlı bulunduğu Der'a'nın (eski adı Ezriât) 41 km. güneydoğusunda ve Şam'ın 141 km. güneyinde yer alır. Çeşitli kaynak, kitâbe ve paralarda adı Busrâ, Bostra, Bossora ve Bosora olarak geçmekte, Osmanlı Devleti zamanında ise Irak'ta aynı ismi taşıyan diğer bir yerleşim merkeziyle karıştırılmaması için Eski Şam veya Eski Şam Busrâ adıyla anıldığı görülmektedir. Şehrin ismine ilk defa III. Tutmosis'in (m.ö. 1504-1450) şehirler listesinde ve el-Amarna arşivinde (m.ö. XIV. yüzyıl) Buzruna şeklinde rastlanır. Bu isim, milâttan önce 175-135 yılları arasındaki olayları anlatan ve milâttan önce 100 yıllarında yazılmış olduğu kabul edilen I. Makkabîler kitabında da görülmektedir (5/26, 28).

Bütün bölgeye hâkim olan coğrafi konumu dolayısıyla büyük bir stratejik öneme sahip olan şehir, Romalılar'ın önünde tutunamayan Nabatîler'in başşehirleri Petra'yı terketmeleri üzerine bu devletin merkezi oldu ve Roma hâkimiyetinden sonra da burada Nabatî dili konuşulmaya devam etti. Roma İmparatoru Trajanus'un emriyle Suriye Valisi Cornelius Palma tarafından 106 yılında Nabatîler'den alınarak Arabistan eyaletinin merkezi ve üçüncü Kyrene (Cyrenaica) lejyonunun karargâhı haline getirildi; ayrıca bazı eserlerin ilâvesiyle yeniden imar edilen şehre Nova Trajana Bostra adı verildi. İmparator Marcus Aurelius zamanında (161-180) surları bedevilere karşı tahkim edildi ve idarî yapısı ile halkına uygulanan vergi usullerinde ciddi değişiklikler yapılarak önemli bir ticaret merkezi olması sağlandı. O dönemde Busrâ panayırı Eyle-Petra yoluyla Kızıldeniz'den ve San'a-Necran-Tâif-Mekke-Medine-Hicr-Tebûk-Petra (veya Amman) yoluyla da Hint, Çin ve Yemen'den gelen malların satıldığı önemli bir pazar olmuştu ve Urfa, Antakya, Akdeniz sahilleri, Hire ve Basra körfezine giden kervan-

lar buradan geçiyordu. Severus Alexander (222-235) şehrin statüsünü "colonia" seviyesine çıkarttı; daha sonra ise Busrâ'da doğan ve bu sebeple lakabı "Arap" olan Marcus Julius Philippus (244-249) şehre "metropolis" unvanını verdi ve burada adına para bastırdı. Büyük Constantinus zamanında (306-337) önce piskoposluk merkezi haline getirilen şehir daha sonra Antakya patrikliğine bağlanarak Arabistan başpiskoposluğunun merkezi yapıldı ve bölgede Hristiyanlığın yayılmasında önemli bir rol oynadı. Busrâ ve diğer Arap topraklarının Roma İmparatorluğu'na ilhak edilmesinden sonraki birkaç asırlık döneme "Busrâ devri" denilmiştir. Suriye ve Havran bölgesi hal-ki, Nabatîler'in yıkıldığı ve Busrâ'nın Roma İmparatorluğu sınırları içine alındığı yılı "Busrâ takvimi" adı ile tarih başlangıcı yapmışlardır. 22 Mart 106 milâdî tarihinde başlayan bu takvim, Havran'da bulunan İmrûülkays'ın mezar kitabesinde ölüm tarihi olarak kullanılmıştır.

Kuruluşundan beri bazı yahudi topluluklarının da yaşadığı Arap şehri Busrâ'ya, Yemen'deki setlerin yıkılmasından sonra zaman zaman başka Arap kabileleri de gelip yerleşmişlerdir. Busrâ Gassânîler'in de merkezi olmuş, Gassânî emirleri ve Bizans döneminde tayin edilen Arap asıllı valiler şehrin ünlü panayırından Bizans adına vergi toplamışlardır.

Câhiliye devrinde Busrâ, Kur'an-ı Kerim'de temas edildiği gibi (bk. Kureys 106/1-4), kışın güneye, yazın kuzeye giden Kureys kervanlarının çok sık ziyaret ettikleri Gazze, Eyle ve Ezriât gibi kuzey şehirlerinden biri idi. Bundan dolayı Kureysli tacirler burayı çok yakından tanırlardı. Nitekim bu devirdeki Arap şiirlerinde Dimaşk'tan çok Busrâ'nın zikredildiği görülmektedir. Hiz. Muhammed bi'setten önce iki defa Busrâ'ya gitmiştir. Dokuz veya on iki yaşında iken amcası Ebû Tâlib ile gittiği ilk seyahat sırasında, Busrâ'da bir manastırda yaşayan rahip Bahîrâ onu görmüş ve kendisinin peygamber olacağını söylemiştir. İkinci seyahatini ise yirmi beş yaşında Hiz. Hatice'nin kervanını yönetirken yapmıştır. Bu seyahati sırasında konakladığı yeri farkedene rahip Nestûrâ kendisi hakkında, "Bu ağacın altına peygamberden başkası inmedi" demiştir (İbn Sa'd, I, 130). İbn Battûta, hacıların Dimaşk'tan ayrıldıktan sonra küçük bir şehir olan Busrâ'ya gittiklerini ve geride kalanların kafilere yetişebilmeleri için orada